

Problematika ženskog identiteta iz perspektive psihoanalitičke teorije (na primjeru romana "Ana Karenjina" L. N. Tolstoja)

Vukelić, Nikolina

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:484814>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Nikolina Vukelić

**Problematika ženskog identiteta iz perspektive
psihoanalitičke teorije**
(na primjeru romana *Ana Karenjina* L.N. Tolstoja)

ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2015.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Nikolina Vukelić
Matični broj: 0009060563

Problematika ženskog identiteta iz perspektive
psihoanalitičke teorije
(na primjeru romana *Ana Karenjina* L.N. Tolstoja)

ZAVRŠNI RAD

Prediplomski studij: Hrvatski jezik i književnost
Mentorica: doc. dr. sc. Danijela Marot Kiš

Rijeka, rujan 2015.

Sadržaj

1. Uvod – kratka povijest psihoanalitičke teorije	1
2. Sigmund Freud.....	2
3. Sažetak.....	4
4. Ana.....	5
5. Dolly.....	10
6. Kitty	13
7. Zašto majke ne mogu biti očevi.....	16
8. Žene i muškarci.....	19
9. Zaključak	20
10. Literatura	21

1. Uvod – kratka povijest psihoanalitičke teorije

Uz pojam psihoanalize jedno ime je ključno, a to je Sigmund Freud. Razvoj psihoanalize tekao je od 1856. do 1939. Sugestija i hipnoza koristile su se u liječenju psiholoških poremećaja, ali Freud je hipnozu zamijenio tumačenjem snova i omaški i tako razvio psihoanalitičku teoriju. Temelj njegove teorije čini libido i njegov razvoj. On je svoju teoriju kroz godine nadograđivao i mijenjao. Za nastanak psihoanalize uzima se 1900. godina jer je tada izašlo Freudovo djelo „Tumačenje snova“.

Prvo psihoanalitičko društvo osnovano je u Beču 1902. godine, a u Salzburgu je 1908. održan prvi Međunarodni kongres psihoanalize, dvije godine kasnije osnovano je Međunarodno psihoanalitičko društvo. Freud je imao sljedbenike, ali su se neki kasnije odvojili od psihoanalize i krenuli nekim drugim putevima. Neki od njih su Alfred Adler, tvorac individualne psihologije s ključnim pojmom kompleksa manje vrijednosti i Carl Gustav Jung koji je utemeljio analitičku psihologiju. Neka od imena vezana uz rani razvoj psihoanalize su Karl Abraham, Ernest Jones, Sandor Ferenczi, Marie Bonaparte i Melanie Klein koja ima velike zasluge u razvoju dječje psihoanalize i razvitak pojmova erosa i tanatosa. Od kasnijih psihoanalitičara izdvajaju se Harry Stack Sullivan, utemeljitelj impersonalne teorije, Margaret Schoenberger Mahler, Heinz Hartmann, utemeljitelj ego-psihologije, Erik Erikson kojeg vezemo uz populariziranje pojma krize identiteta, Hanna Segal. Psihoanalizom su se bavili i Bruno Bettelheim, Erich Fromm i Viktor Frankl, utemeljitelj logoterapije. Jacques Lacan je vrlo značajan jer je pokušao spojiti psihanalizu sa semiotikom. U Hrvatskoj je začetnik psihoanalize Stjepan Betlheim.¹

¹ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=50919>

2. Sigmund Freud

Sigmund Freud rođen je u Freibergu u Moravskoj, 6. svibnja 1856. godine. Diplomirao je medicinu 1881. godine u Beču. Theodor Meynert je imao važan utjecaj na Feuda jer je Freud radio 5 mjeseci u njegovoj psihijatrijskoj bolnici. Još bitniji za njega bio je slučaj njegova kolege Josefa Breuera, a to je bio slučaj Anne O. To je zapravo bila Bertha Pappenheim, ali zbog poštovanja prema njoj Breuer se služio pseudonimom Anna O. po kojem je i postala poznata. Freud je bio fasciniran tim slučajem te je kasnije o njemu u Parizu raspravljao sa stručnjakom za histeriju, Jeanom Martinom Charcotom. Anna O. i doktor Breuer su odigrali važnu ulogu u Freudovoj formulaciji psihoanalize. Freud je 1884. počeo uzimati kokain, smatrao je da mu ta droga ublažava depresiju. Objavio je šest radova u kojima opisuje učinke kokaina. Freud nije postao ovisnik, ali jedan njegov prijatelj kojem je pripisao kokain umro je kao ovisnik. Freud 1885. dobiva stipendiju te putuje u Pariz gdje je ostao pet mjeseci. Pohađao je proučavanje histerije i hipnoze pod vodstvom Charcota. Freud u Beču 1886. godine osniva privatnu medicinsku praksu, a uža specijalnost mu je liječenje histerije. Zajedno s Breuerom, Freud je objavio „Istraživanje histerije“ („Studien über Hysterie“). U tom radu opisali su slučaj Anne O. i još četiri pacijenta s histerijom. Jedna od Freudovih metoda bila je tumačenje snova. Ono skriveno u snovima predstavlja naše potisnute želje i emocije, mislio je Freud. Kako bismo razumjeli snove moramo ih znati protumačiti te Freud izdaje djelo „Tumačenje snova“ za koje je i sam smatrao da je njegovo najvažnije djelo. Osim tumačenja snova Freud je otkrio da omaške u govoru i pisanju te povremeni gubitak pamćenja također mogu otkriti podsvijest. Razvio je teoriju razvoja ličnosti, a najkontroverznija ideja bio je Edipov kompleks.

*Tijekom falusnog stadija razvoja dječaka, on osjeća seksualnu želju prema majci i neprijateljstvo prema ocu. Do razrješenja ove situacije dolazi kada dječak doživi strah od kastracije i prevlada ga, identificirajući se s ocem. Freud je koristio termin Elektrin kompleks da opiše iskustvo djevojčica tijekom falusnog stadija.*²

Freud je smatrao da je njegova teorija ličnosti njegov najvažniji doprinos psihologiji. Psihičke strukture podijelio je na tri osnovne, a to su id (nesvjestan, izvor nagona), ego (instrument razuma) i superego (moral i etika).

² Hothersall, D.; Povijest psihologije; Naklada Slap, Zagreb 2002., str. 321

*Smatrao je kako ego služi trima gospodarima: idu, s njegovim zahtjevima za trenutačnim zadovoljenjem i oslobađanjem od napetosti; superegu s njegovim zabranama i ograničenjima, i stvarnom svijetu u kojem osoba živi. Katkada je Freud uspoređivao odnos ega i ida s odnosom kočijaša i njegovih konja: konji daju energiju i kretanje, a kočijaš određuje smjer. Kod zdrave ličnosti tri komponente djeluju zajedno, u skladu, uglavnom kao rezultat jakog ega. Kod histeričnih i neurotičnih ličnosti nema sklada. Povremeno je Freud pisao kako su id, ego i superego stvarni entiteti koji su smješteni negdje unutar osobe te je zato važno sjetiti se da su oni samo metafore.*³

Do kraja prvog desetljeća dvadesetog stoljeća Freud je u intelektualnom svijetu osigurao dobar položaj. Dokaz međunarodne reputacije bio je poziv na konferenciju na Clarku. Freudova važnost i slava nakon Prvog svjetskog rata samo raste. Velik broj pacijenata obraća se njemu, dolazili su čak iz Amerike. Začuđujuć je podatak da se Freud uopće nije htio baviti terapijom, ali mu je bio potreban novac. On nije želio spasiti čovječanstvo nego ga razumjeti. (Hothersall D., 2002: 310-330)

³ Hothersall, D.; Povijest psihologije; Naklada Slap, Zagreb 2002., str. 324

3. Sažetak

U ovom radu bavit ću se analizom tri glavna ženska lika u romanu *Ana Karenjina*, Lava Nikolajeviča Tolstoja. Kroz tri poglavlja razradit ću lik Ane, Dolly i Kitty. Ana Karenjina je ruski roman nastao 1870-ih. Smatra se vrhuncem realizma. Kroz opširnu priču isprepletene su sudbine različitih ljudi. Naoko odvojene priče, ali opet sve na neki način povezane. Podloga analizi ženskih likova je psihoanalitička teorija. Pokušat ću na što bolji način doprijeti u njihovu svijest i pomoću literature dokučiti razloge njihova ponašanja i emocija. Na neki način povezat ću psihologiju i književnost. Kao zaključak izdvojit ću slično i različito, ono što je spajalo i razdvajalo te tri žene koje su živjele u istom društvu, a završile na tri različita načina. Najveću pozornost obratila sam na Anu pošto je ona glavni lik romana te je i njezin karakter najbolje dočaran. Usponi, padovi, ljubav, mržnja, prevare, majčinstva, sve to sagledat ću sa psihičke strane.

4. Ana

Ovo poglavlje rezervirano je za Anu Karenjinu, ključnog lika u romanu. Lika oko kojeg se vrti većina događaja u djelu. Ana Karenjina je mlada, lijepa žena, uzorna supruga Aleksija Aleksandroviča i majka sina Serjože. Živi tradicionalnim aristokratskim ruskim životom sve dok ne upozna naočitog Aleksija Vronskog. Nakon tog događaja stvari za nju kreću u sasvim drugom smjeru. Anin preljub česta je tema rasprava i postavlja se pitanje je li ona kriva za to što je učinila. Njezin lik je čvrst, jakog karaktera pa valja spomenuti kako je na početku romana ona došla u dom Oblonskih, pomoći svom bratu, odnosno spasiti njegov brak, a uzrok nesreće je bio bratov preljub. Ana je dakle ušla u roman kao spasiteljica, a kasnije je ona trebala pomoć i spasitelja.

Anin odnos sa suprugom bio je vrlo hladan, bez nježnosti i prisnosti. Njihov odnos možemo odrediti samo kao suživot, kao dvoje stranaca koji su se slučajno našli u istoj kući. Sin je bio njihova glavna poveznica. Ipak, ne može se reći da Ana s jedne strane nije uživala u tom životu. Imala je status, položaj u društvu, ljepotu, karizmu. Njezin suprug je mislio da joj je samo to i dovoljno, ali druga čuvstva su se krila u dubini njezine duše. Čuvstva kojih ona nije bila ni svjesna dok nisu isplivala na površinu. Zadovoljila se životom s takvim čovjekom jer nije znala za bolje.

Poznavala je sve te njegove načine i svi su joj bili odvratni. „Puka taština, puka želja za uspjehom – to je sve, što je u njegovoj duši – mislila je. – Uzvišene misli, ljubav za prosvjetu, vjeru, sve je to samo sredstvo za to da uspije⁴.

Ana je provela u braku s njim osam godina. Imala je dosta vremena da ga upozna do srži. Sudeći po ovom citatu i je. Isto tako ona je svjesna svog grijeha, ali ne može podnijeti suprugovo pokušavanje da za druge izgleda kao da je sve u redu.

Ja sam loša žena, ja sam propala žena – mislila je – ali ne volim lagati, ne trpim laži, a njemu je hrana laž. On sve zna, sve vidi; pa šta osjeća, kad može tako mirno govoriti? Da ubije mene, da ubije Vronskoga, cijnila bih ga. Ali ne, njemu je potrebna samo laž i vanjska pristojnost.⁵

⁴ Tolstoj, L.N.; Ana Karenjina; Mladost, Zagreb 1965., str. 238 (prva knjiga)

⁵ Tolstoj, L.N.; Ana Karenjina; Mladost, Zagreb 1965., str. 238 (prva knjiga)

Počela je prezirati njegovu dvoličnost i glumu. Kada je Vronski imao nesreću na utrkama, Ana se rasplakala, a suprug ju je zaklonio dok se ne smiri. Ani nije bilo bitno što kažu drugi ljudi, dok je s druge strane Karenjinu to značilo sve. U Ani se prelomilo nešto i odlučila mu je u lice sve priznati, a uz to mu je dodala da ga se boji i da ga mrzi. U njoj nije bilo više ni suosjećanja prema supruhu, nikakve empatije, svojim ponašanjem ubio je to u njoj. Ana je svjesna da će je društvo osuđivati, ali je svjesna i toga da ona zna puno više toga od njih jer ipak je ona bila u braku s njim. Samo ona zna kako je gušio nju i njen život.

Tako je došlo i vrijeme kada je shvatila da je ipak živa, da mora ljubiti i živjeti. Za nju ta dva glagola dobivaju značenje kada je upoznala Vronskoga. Isprva je nijekala svoje osjećaje, potiskivala ih je.

*Prema Freudu, povećano potiskivanje je intrinzično povezano sa složenošću moderne kulture. Ta se teza, naime čini neodrživom u svjetlu različitih novijih društvenih promjena, posebno promjena seksualnih običaja i rodne moći. Jednostavno rečeno, potiskivanje seksualnih i agresivnih nagona više nije, čini se, temeljni problem u svijetu koji je prekinuo s moralnim ograničenjima u gotovo svemu.*⁶

To danas začuđava pošto su vremena podosta drugačija, ali gledajući na ono vrijeme ova teorija je u potpunosti opravdana. Ana je živjela u takvom društvu gdje se različito gledalo na mušku i žensku nevjeru. Društvo gdje muškarci i žene nisu bili u istom položaju, odnosno položaj društva nije bio isti prema muškarcima i ženama. Njeno početno potiskivanje osjećaja stoga je sasvim razumljivo. Tada je ona još uvijek živjela po normama ondašnjeg društva, još uvijek se trudila biti uzorna majka i supruga. Nakon što je prestala potiskivati želje i osjećaje, Ana je osjetila nagon. Freud kaže da postoji nagon koji bismo mogli opisati kao podržaj, ali postoji i nagon koji djeluje na duševno. Prvo navedeno djeluje poput udarca pa nam je za uklanjanje njega dovoljna jednokratna akcija. S druge strane nagon uvijek djeluje kao neka stalna sila i protiv njega ne koristi nikakav bijeg. (Freud 1986:74,75)

*...nagon nam se pokazuje kao granični pojam između duševnog i somatskog, kao psihički predstavnik podražaja koji potječu iz tjelesne unutrašnjosti i dospijevaju u dušu, kao mjera radnih zahtjeva postavljenih duševnome zbog njegove povezanosti s tjelesnim*⁷.

⁶ Elliot, A.; Uvod u psihoanalitičku teoriju; AGM, Zagreb 2012., str. 83

⁷ Freud, S.; Budućnost jedne iluzije; ITRO „Naprijed“, Zagreb 1986., str. 77

Međusobna različitost psihičkih učinaka pojedinih nagona može se svesti na različitost nagonskih izvora. Od svih nagona najbitniji su pra-nagoni koje Freud dijeli na dvije vrste, a to su Ja-nagoni ili nagoni samoodržanja i seksualni nagoni. (Freud 1986:79) Seksualni nagoni potječu iz različitih izvora, najprije su neovisni jedan o drugome, a onda se združuju. Njihov glavni cilj je organsko zadovoljstvo. Ja-nagoni imaju funkciju usmjeravanja prema objektima koje čovjek traži. (Freud 1986:80) Tri su ambivalentnosti kojima podliježu nagonске pobude, to su: Ja – vanjski svijet (stvarna), aktivnost – pasivnost (biološka) i uroda – neugoda (ekonomska). (Freud 1986:87) Nakon nekog vremena Ana se prepustila svim svojim nagonima koji su je preplavljivali prethodnih tjedana. Isprva ih je pokušavala zatamiti, ali u jednom trenutku odlučila je živjeti. Osim podjele pra.nagona Freud je razvio i podjelu na seksualni nagon ili eros i nagon smrti. (Freud 1986:294) Jedna od emocija koju je Ana osjećala za Vronskog, bila je dakako i zaljubljenost.

U nizu slučajeva zaljubljenost nije ništa drugo do zaposjednuće objekta od strane seksualnih nagona u svrhu izravnog seksualnog zadovoljenja, zaposjenuće koje gasne zajedno s postizanjem ovoga cilja; to je ono što se naziva općom osjetilnom ljubavlju.⁸

Poznato je da prilikom zaljubljenosti idealiziramo tu osobu, tako je bilo i s Anom. Vronski je bio savršen u svakom smislu, sve je bilo na njegovoj strani. Mnogi su pitali Anu kaje li se i kako se osjeća zbog nastale situacije. Svi su očekivali da propada, da je tužna, ali naprotiv ona je bila sretnija no ikada. Ona se odvažila da uzme svoju priliku za sreću, da se usprotivi svim normama tadašnjeg društva i živi život po svojim pravilima. Nakon ushićenosti i euforije, s vremenom je Anina samouvjerenost i poletnost počela opadati. Počela je biti posesivna, sumnjala je u Vronskog. Smatrala je da je ne ljubi više kao prije, da ljubi neke druge žene ili drugu ženu. Njezina ljubomora svakim danom rasla je sve više, iako nije bila ničim utemeljena. Sve što je imalo veze s njima u njoj je budilo sumnju, svaki njegov dolazak zbog posla u njoj je stvarao ogroman nemir. Počela je gubiti kontrolu nad svojim emocijama. Ana je postala uplašena. Vodio ju je strah od toga da ne bude ostavljena i prevarena. Dobro je znala što je učinila zbog Vronskog, bila je svjesna da je skupo platila taj odlazak s njim odnosno da je ju je koštao najveće cijene, a to je odvojenost od sina. Nije mogla podnijeti pomisao da izgubi nešto za što se borila kao nikada u životu. Ani je bila potrebna pomoć, kao što sam navela, sada je ona ta koja treba biti spašena. Nažalost, pomoć joj nitko nije ustupio,

⁸ Freud, S.; Budućnost jedne iluzije; ITRO „Naprijed“, Zagreb 1986., str. 234

ali nije ju ni tražila. Držala je sve u sebi, zatvorila se sa sobom i svojim mislima, što je bilo pogubno za nju. Anin život završio je tragično, samoubojstvom, bacanjem pod vlak. Ana na kolodvor nije došla s namjerom da se ubije, već je došla vidjeti Vronskoga. Okidač njena samoubojstva bila je asocijacija s početka knjige kada je prvi put vidjela Vronskog. Tada je čovjek pogino na kolodvoru i ona se tada odlučuje na taj grozan čin.

David Émile Durkheim bio je francuski psiholog koji je postavio temelje psihosocijalne teorije suicida. On kaže da se sva samoubojstva mogu smjestiti u tri kategorije, a to su: egoistično, altruistično i anomalno samoubojstvo.

Egoistično samoubojstvo je povezano s ljudima koji su izgubili interes za društveni aspekt života, ili nisu potpuno i pravilno integrirani u društvo. Prema profilu je većina od njih fizički hendikepirana ili duševno poremećena. Iz ove perspektive također možemo promatrati problem integracije etičke i vjerske manjine, jer su ove skupine često izolirane od ostatka društva. Altruistično samoubojstvo je vrlo dobro poznato među vjerskim, društvenim ili političkim skupinama. Povezano je s pojedincima koji odlučuju umrijeti kao žrtve za ostatak skupine ili za ciljeve određene grupe. Anomalno samoubojstvo se pojavljuje u situacijama gdje postoje velike socijalne i ekonomske promjene i kada dolazi do dezintegracije kulture. Položaj pojedinca je promijenjen što stvar osjećaj nesigurnosti koji u donosi suicidalne misli.⁹

Osobe koje su sklone suicidu imaju pojednostavljenu sliku života. Za njih je sve crno ili bijelo, nema između. Neka stvar je dobra ili loša i nema mogućnosti nagodbe ili sagledavanja stvari iz drugog kuta. Prva konferencija psihoanalitičkog društva u Beču održana je 1910. godine i tada je začet psihoanalitički pogled na samoubojstvo. Postoje različite vrste samoubojstva: altruistivno (da se nekoj osobi pribavi neka korist), tendenciozno (kao protest ili demonstracija) i bilansno (kada se napravi nepotpuna procjena do tada postignutog u životu). Kada govorimo o uzrocima suicida postoje dva faktora. Prvi je suicidogena dispozicija, a to je manjak nagona samoodržanja. Drugi faktor su suicidogeni motivi; samoubojstvo kao očekivan kraj psihičke bolesti; samoubojstvo kao čin očajnog čovjeka koji ne vidi izlaz iz nastale situacije i smanjena funkcija serotonina. Ljudi s manjkom serotonina skloniji su depresiji i teže se suočavaju s problemima zbog toga što serotonin smirujuće djeluje na naš um.

⁹ <http://www.suicidi.info/etiologija.asp>

Etimološki model nastanka nasilja prvi put je uveden 1970. godine:

1. biološki i osobni čimbenici (droge, prijašnje nasilno ponašanje..)
2. međuljudski odnosi (odnosi unutar obitelji, ljubavni odnosi, prijateljstvo...)
3. odnosi unutar zajednice (nasilno ponašanje u obitelji i među prijateljima)
4. kulturne i socijalne norme (odobravaju nasilje kao normalan način rješavanja problema...)¹⁰

Sagledavši Aninu situaciju mogu ustvrditi da Anino samoubojstvo pripada kategoriji egoističnih samoubojstava, jer je htjela kazniti Vrnoskoga. „...*onamo, pravo u sredinu, pa ću ga kazniti i izbaviti se svih i sebe.*¹¹ Prema vrstama samoubojstva ovo bih smjestila u tendenciozno koje predstavlja protest, ali bih ga djelomično smjestila i u bilansno odnosno nerealno sagledavanje do tada postignutog u životu. Ana se htjela osvetiti Vronskom jer je smatrala da ju on više ne ljubi, htjela se osvetiti suprugu jer ju je na neki način odvojio od sina, prema tome je to samoubojstvo protest. Gledajući s druge strane, Ana je postala nestabilna osoba, u njenoj glavi bio je kaos emocija, promijenila je život iz korijena, ali opet nije bila sasvim sretna. Opet ju je nešto tištilo, uvijek kao da joj je sreća izmicala. Na kraju joj je i izmakla. Ona je bila samo biće željno ljubavi i pažnje, istraumatizirana odstustvom toga u braku konstantno je osjećala strah od napuštanja čak i kada nije bilo razloga za to, što ju je na kraju dovelo do ponora iz kojeg nema povratka.

¹⁰ <http://www.suicidi.info/etiologija.asp>

¹¹ Tolstoj, L.N.; Ana Karenjina; Mladost, Zagreb 1965., str. 373 (druga knjiga)

5. Dolly

Sada je na redu Dolly. Ona je bila supruga Stjepana Arkadijeviča Oblonskog, Anina brata. Saznala je da ju je suprug varao s Francuskinjom guvernantom. Dolly je imala trideset i tri godine i u braku sa Stjepanom Arkadijevičem dobila je petero djece. Suprug nije volio Dolly te se nije čak ni kajao zbog prevare, kajao se jedino što nije bolje znao sakriti to od supruge. Dolly je bila u suprotnoj situaciji od Anine, odnosno bila je u sličnoj situaciji kao Karenjin, samo što je ona za razliku od Karenjina svoga supruga ljubila. Stalno je pokušavala skupiti hrabrosti i uzeti svoje i dječje stvari te otići kod majke, ali nije joj uspijevalo. Nikako nije smognula snage da ne smatra Oblonskog svojim suprugom i da ga ne voli. Dolly je htjela učiniti ono najbolje za djecu, samo nije znala je li bolje da djeca odrastaju s ocem i imaju normalno djetinjstvo ili je bolje da ih makne od takvog oca. Nakon saznanja da ju je suprug varao Dolly je bila u depresiji.

Depresivni osjećaj je vrlo intenzivan i vrlo neugodan osjećaj kojemu se subjekt potpuno prepušta i ne može se od njega obraniti. Kada depresivna osoba uvidi da ne može ispuniti određeni kriterij kojim je uvjetovala svoje pravo na život ili smisao svog života, gubi svaku motivaciju da ide prema budućnosti. Posljedica je da depresivna osoba nema dovoljno energije, životne snage ili libida¹².

Kod Dolly je ovo stanje trajalo sve do Anina dolaska. Samo je ležala, nije djecu ni pogledavala. Bila je poput duha u vlastitoj kući. Muževu nevjerstvo kod nje je izazvalo kontra efekt, umjesto da ga zamrzi ona ga je zavoljela još više.

*A kako sam ga ljubila, Bože moj, kako sam ga ljubila! A zar ga sad ne ljubim? Ne ljubim li ga jače nego prije? Užasno je upravo to...*¹³

Dolly je bila pomalo naivna, što je i sama priznala spominjući kao razlog tome odgoj svoje majke. Vjerovala je da je jedina žena koju je Oblonski uopće poznavao, a kamoli da je ljubio neke druge.

¹² Milivojević, Z.; Emocije; Mozaik knjiga, Zagreb 2014, str. 527

¹³ Tolstoj, L.N.; Ana Karenjina; Mladost, Zagreb 1965., str. 21 (prva knjiga)

*Ti znaš kako sam se udala. Po maminom odgoju bila sam ne samo nevina, nego glupa. Ništa nisam znala. Govori se da muševi pripovijedaju ženama svoj prijašnji život, ali Stiva – popravi se – Stjepan Arkadijevič nije mi ništa rekao. Nećeš vjerovati, no ja sam dosad mislila da sam jedina žena koju je on poznao. Tako sam živjela osam godina. Pojmi da ne samo da nisam naslućivala ni nevjere, nego sam to smatrala nemogućim...*¹⁴

Dolly je najgore pala i sama spoznaja da više nije toliko mlada i lijepa, a da je sve to dala suprugu i djeci, da su joj oni uzeli sve. Osjeća se iskorišteno od strane supruga. Kao da je ispunila svoje dužnosti i sada je on potražio užitak u nekoj ljepšoj i mlađoj ženi. Cijelo vrijeme Dolly spominje kako ga mrzi, ali opet cijelo vrijeme očajnički Anu pita što da radi. Ne, ona ga ne mrzi, ona ga voli i zapravo svim silama želi spasiti svoj brak. Ana joj je bila posljednja nada.

*Nada podrazumijeva postojanje želje za koju se osoba nada da će biti ispunjena. Međutim, željeti je mnogo aktivnije i odgovornije od nadati se. U prvom slučaju subjekt prihvaća da je odgovoran za ostvarenje svoje želje, a u drugome očekuje da mu neka vanjska sila, druga osoba (u ovom slučaju Ana) ispuni želju*¹⁵.

Nakon Dollyna razgovora s Anom stvari su se polako počele vraćati u normalu. Bilo je očigledno da je Dolly u Ani vidjela neku vrstu ideala, vidjela je u njoj samopouzdanu, pametnu i snažnu ženu. Ana je naprosto tako djelovala, takva je i bila i to nitko nije mogao poreći. Kada je suprug zbog posla oputovao u Moskvu, Dolly je otišla u svoje rodno selo zbog manjih troškova života i boljeg zraka za djecu. Ondje je sve bilo skromno i uvjeti su bili potpuno drugačiji nego u životu u gradu. Nije se moglo voziti, kupati bilo gdje, nije bilo žena za čišćenje, ormara za haljine. Dolly je polako padala u očaj, no tu se našla Matrjona Filimonovna koja je upsjela srediti sve nedaće i poteškoće seoskog života. Ovdje također možemo vidjeti koliko je Dolly nesigurna, koliko je ovisna o drugima. Kao i Ana na početku djela, sada je Matrjona bila njena spasiteljica. Dolly je obavljala sve crkvene propise, vjerovala je u pomicanje i premještanje duša. Brinula se i da djeca dlaze u crkvu i prime pričest. Pomno je pripremala što će im odjenuti za tu prigodu. Bila je vrlo brižna majka. Nakon suprugove nevjere posvetila im se još više. Znala je da je sama pristala ostati sa

¹⁴ Tolstoj, L.N.; Ana Karenjina; Mladost, Zagreb 1965., str. 81 (prva knjiga)

¹⁵ Milivojević, Zoran; Emocije; Mozaik knjiga, Zagreb 2014, str. 242

suprugom i da nema smisla da zanemaruje svoje dužnosti. Selo je još više pridonijelo bavljenju s djecom jer su joj oni ondje bila jedina briga. Prošlo je neko vrijeme od problema nevjere. Dolly je otišla s djecom ljetovati kod Kitty i Levina. Ondje je primjećivala i druge žene. Ondje je shvatila da je umrla, da je umrla onog trena kada je pristala ostati sa suprugom, onog trena kada se pokorila svemu što je društvo od nje tražilo. Kada je bilo važnije imati „skladnu obitelj“ i biti nesretan nego biti izložen kritiziranju društva. No, što je to društvo učinilo za Dolly, a što je i ona učinila tom društvu. Shvatila je da više ne ljubi supruga, da je s njim jer joj treba. Shvatila je da je napravila promašaj u svom životu. Iako su svi osuđivali Anu, ona je razumijela da je Ana bila sretnija od nje koja je imala naoko dobar brak.

*Svi žive, naslađuju se životom – nastavi razmišljajući Darja Aleksandrovna...a ja kao iz tamnice puštena iz svijeta, koji se ubija brigama, osvijestila sam se načas. Svi žive i te žene i sestra Natalija i Varenjka i Ana, kojoj se vozim, samo ne ja. A oni napadaju Anu. Ta zašto? Zar sam ja bolja? Ja barem imam muža, kojega ljubim. Ne onako, kako bih ga htjela ljubiti, ali ga ljubim, a Ana svog nije ljubila. Što je ona kriva? Ona hoće živjeti. To nam je bog usadio u dušu. Lako može biti da bih i ja učinila isto. A ja i dosad ne znam jesam li dobro uradila što sam je poslušala u ono užasno vrijeme, kad je dolazila u Moskvu. Trebala sam onda ostaviti muža i početi život ispočetka. Mogla sam pravo ljubiti i biti ljubljena. A zar je sada bolje? Ne cijenim ga. Potreban mi je – mislila je o mužu – pa ga podnosim. Zar je to bolje?*¹⁶

Ovaj podulji citat sam izdvojila kako bih pobliže prikazala Dollyno stanje svijesti nakon ključnih događaja, nakon što je ona bila prevarena i ostala sa suprugom i nakon što je Ana prevarila i ostavila supruga. Naoko gledajući ona je dobra žena, a Ana loša, no i sama shvaća da nije tako, da nije sve crno i bijelo. Ana je možda pogriješila jer je prevarila, ali je odmah priznala i otišla za svojom srećom, dok je Dolly ostala „sretna“ sa suprugom, a zapravo se divila Ani i kajala što nije postupila drugačije.

¹⁶ Tolstoj, L.N.; Ana Karenjina; Mladost, Zagreb 1965., str. 197-198 (druga knjiga)

6. Kitty

Posljednja na redu je Kitty Ščerbacki, osamnaestogodišnja djevojka, Dollyna sestra. Kitty je čista suprotnost Anni, ali i Dolly. Njena priča je potpuno drugačija. Kao i većina ondašnjih djevojaka, Kitty je vrlo mlada morala odlučiti kojeg će udvarača odabrati. U njoj se vodila bitka između Levina i Vrnoskog, obojica su joj se udvarala. Nešto se u njoj prelamalo dok je razmišljala o njima. Kad bi mislila na Levina s radošću bi se prisjećala prošlosti i lijepih uspomena, dok joj se budućnost s njim činila maglovita. Kada bi mislila na Vrnoskog nešto nezgodno se javljalo u njoj, no opet budućnost s njim činila joj se sjajna. Razapeta u razmišljanjima o ta dva muškarca, Kitty se pripremala za svoju prvu bitku. To je bio bal i osjećala je da tu noć mora izabrati. Njena prva bitka ujedno je i njen prvi poraz jer je očekivala prosidbu Vrnorskoga, a on je cijelu večer proveo plešući s Anom ili je barem gledajući izdaleka. Kitty je bila slomljena. Treba uzeti u obzir i da su to vrlo osjetljive godine. Naoko je odrasla djevojka, ali zapravo još uvijek odrasta, još uvijek pronalazi samu sebe. Iz psihološke perspektive ovdje možemo primijeniti pojam idealizacije.

*...spoznajemo da se s objektom postupa kao s valstitim Ja, da se u zaljubljenosti dakle veći iznos narcisitčkog libida prelijeva na objekt.*¹⁷

Idealizaciju vidimo u dijelovima gdje Kitty žali za Vronskim i uvjerena je kako je on savršen, a zapravo nema nikakvih konkretnih situacija koje njoj to potvrđuju.

*Crte poniznosti, ograničenja narcizma, samopovovređivanja u svakom slučaju dolaze od zaljubljenosti... To se osobito lako događa u slučaju nesretne ljubavi koja ne može biti ispunjena.*¹⁸

Nakon tog događaja Kitty je shrvana, cijeli svijet joj se ruši. Ne želi čuti ni za koga. Potaknuti njenim stanjem, roditelji su smatrali da je najbolje da ode u toplice da se malo oporavi. Tako je i bilo. Nakon povratka iz toplica Kitty je vidno bolje, bolje izgleda, bolje se osjeća. Pri ponovnom susretu s Levinom on ju je zaprosio i ona je pristala. Priznala mu je da ga ljubi oduvijek, da je ono u vezi Vrnorskoga bio osjećaj zanesenosti.

¹⁷ Freud, S.; Budućnost jedne iluzije; ITRO „Naprijed“, Zagreb 1986., str. 236

¹⁸ Freud, S.; Budućnost jedne iluzije; ITRO „Naprijed“, Zagreb 1986., str. 236

*A ja? – reče ona. – Pače onda... – zastala je i opet nastavila gledajući ga odlučno svojim iskrenim očima – pače onda, kad sam odgurnula od sebe svoju sreću. Ljubila sam vas jedinoga, no bila sam zanesena. Moram reći... Možete li to zaboraviti?*¹⁹

Kao što sam navela Kitty je bila vrlo mlada kada je počela razmišljati o udvaračima. Zapravo je polako izlazila iz pubereta, ali je ipak jednim dijelom još uvijek bila u njemu. Već je poznato da s pubertetom doleže težnje vezane sa seksualnim ciljevima. Kako čovjek odrasta uspijeva u tome da postigne zajedništvo osjetilne i neosjetilne ljubavi.(Freud 1986:235)

Pri samom obredu vjenčanja Kitty je bila toliko uzbuđena da nije ni slušala svećenikove riječi što je Levin i primijetio. Kitty je konačno osjećala potpunu sreću, konačno joj je srce bilo na mjestu i bilo je sve onako kako treba biti. Pored nje je stajao čovjek kojeg obožava, kojeg voli svim srcem.

*...čuvstvo to bila je radost zbog potpunog ispunjenja onoga, što je već mjesec i pol bilo svršeno u njezinoj duši i što ju je kroz tih šest nedjelja radovalo i mučilo...u duši njezinoj onaj dan i čas izvršio se potpuni prekid s čitavim prijašnjim njezinim životom i počeo se potpuno drugi, nov, posve nepoznat joj život, a u stvarnosti se nastavljao stari... Sav život njezin, sve želje i nade bile su skupljene u jedinom tom čovjeku, njoj još neshvatljivom, s kojim ju je vezalo neko čuvstvo, još nerazumljivije nego sam taj čovjek...*²⁰

Od tog trenutka počela je Kitty osjećati neku ravnodušnost za sve prijašnje događaje, za cijeli svoj dotadašnji život, za brigu majke i oca, za stare navike, ljude koje je voljela i koji su voljeli nju. S jedne strane se osjećala loše zbog toga, s druge strane se veselila zbog razloga te ravnodušnosti. Kitty je voljela i to svim srcem.

*Ljubav je ugodan osjećaj koji subjekt osjeća prema objektu koji doživljava izuzetno vrijednim i smatra sastavnim dijelom svoga intimnog svijeta. Ljubav je moguća zbog postojanja psihičkog mehanizma zasnovanog na internalizaciji voljenog objekta koji se naziva emocionalno vezivanje.*²¹

¹⁹ Tolstoj, L.N.; Ana Karenjina; Mladost, Zagreb 1965., str. 466 (prva knjiga)

²⁰ Tolstoj, L.N.; Ana Karenjina; Mladost, Zagreb 1965., str. 24 (druga knjiga)

²¹ Milivojević, Zoran; Emocije; Mozaik knjiga, Zagreb 2014, str. 485

Kitty se brzo prilagodila obiteljskom životu, a osobito ju je privlačilo kućanstvo. Njena zabrinutost za sitnice bila je jedno od Levinovih razočaranja, drugo razočaranje bile su prepirke za koje Levin nije ni slutio da će ih biti, a bilo ih je i to već prvih dana što je zapravo i normalno. U ovoj bitci Kitty je pobijedila. To je njena prva pobjeda, a za drugu pobjedu možemo smatrati njenu brigu za Nikolaja, bolesna Levinova brata. Naime, u toj bratovoj agoniji Levin je smatrao da se ništa ne može učiniti za poboljšanje njegova zdravlja ni za smanjenje muka. Kitty je mislila potpuno drugačije. Odmah se primila posla i uredila bolesnikovo okruženje te mu ga prilagodila u najvećoj mjeri. Od svih prisutnih, ona koja je bila najmlađa pokazala se kao najhrabrija. Iz ove bitke Kitty je izašla kao heroína. Treća bitka koju je pobijedila bila je mjačinstvo. Za Tolstoja, Kitty je izvršila 3 glavne bitke u ženinom životu: brak, sestrinstvo i majčinstvo. Baš kao što je na kraju romana Levin izašao kao idealan muškarac, tako je Kitty izašla kao idealna žena. Ono što ju čini idealnom, usprkos ljubomori i prepirkama s Levinom, ona je as za ono što je zaista bitno za žene. Udala se iz ljubavi, a ne zbog društvenog statusa što nije bio slučaj s Anom i Karenjinom, brinula se za sugrugova bolesna brata i ima dječaka kojeg obožava. Zapravo, ona je toliko dobra da Levin uz nju postaje bolji nego što je ikada mislio da može biti. Kitty ima dobrote napretek i predstavlja najboljeg ženskog lika u romanu.

7. Zašto majke ne mogu biti očevi

„Kaže se da ništa ne približava toliko muškarca i ženu koliko zajedničko iskustvo roditeljstva. Ipak, češća je istina da će malo koja zajednička situacija toliko dramatično ocrtati međusobne razlike, upravo stoga što svaki partner unosi u roditeljstvo različite najmere.”²²

Htjeli mi to prihvatiti ili ne, nešto je posebno u odnosu djeteta i majke. Privrženost žene svom djetetu je urođena, dok je u muškarčevu slučaju to funkcija društvena učenja. Zbog različite usmjerenosti mozga roditeljstvo ima različit smisao jednom i drugom spolu. Statistike su pokazale kako četiri od pet brakova doživljavaju teška iskušenja nakon rođenja prvog djeteta. Otac nakon prvotnog oduševljenja pokazuje manju zainteresiranost prema novorođenčetu. Njemu je prirodan instinkt za natjecanje pa sad osjeća kako gubi u utakmici za naklonost majke. Ženski hormoni duboko vežu ženu na skrb za dijete. Velik utjecaj na odnos djeteta i majke ima visoka razina ženskog hormona.

U najprisnijem od svih mogućih odnosa, to jest u odnosu roditelja i djeteta, upravo je majka, a ne otac mnogo osjetljivija na sve sićušne znakove upozorenja, pa i one izražene bez riječi, kojima dijete priopćuje neku svoju potrebu. Žena je svim svojim osjetilima mnogo bolje opremljena za zadaću podizanja djeteta: ona bolje čuje i tumači njegov plač, osjetljivija je na dodir, zvuk, miris.”²³

Sve ove činjenice zapravo nam potvrđuju veću privrženost djece prema trima majkama u ovom radu. Serjoža je ostao živjeti s ocem nakon Anina odlaska, a svejedno je stalno čeznuo za majkom. Što je više odrastao, više mu je falila. Kako se samo razveselio njenom dolasku za njegov rođendan. Dollyna djeca također su uživala s majkom na selu. Nigdje u djelu ne osjećamo neku posebnu privrženost očeva i djece. Muškarci se neće razveseliti činjenicom što su biološki isključeni iz tajni roditeljstva no moraju prihvatiti prirodanost majčina odnosa. Kada dijete počne rasti, situacija se ipak malo mijenja. Očevi se više interesiraju kada dijete malo poraste pa mogu s njim nešto „raditi“.

²² Moir, A. i Jessel, D.; Muški spol/Ženski spol; Izvori, Zagreb 2001., str. 173

²³ Moir, A. i Jessel, D.; Muški spol/Ženski spol; Izvori, Zagreb 2001., str. 177

*Svaka se žena, kad postane majka, sočava s dva modela ostvarenja svoje funkcije, koji odgovaraju najčešće proturječnim težnjama; ili majka, ili žena; ili karika u obiteljskom rodoslovnom stablu, ili jedinka obdarena specifičnom osobnošću; ili ovisna, ili samostalna; ili dostojna poštovanja, ili poželjna; ili predana drugima, ili posvećena „trajnom programu vlastitog usavršavanja“, kao što je govorila vojvotkinja Langeais...naravno, ta dva modela mogu postojati istovremeno kod iste osobe, istog identiteta, istog tijela: bira li netko zaista da bude u potpunosti, to jest samo majka ili samo žena? Događa se također, da na skali pozicija između ta dva pola, neke žene zauzimaju središnju poziciju...*²⁴

Na temelju ovog citata lijepo bi se mogao odrediti položaj ovih triju dama. Dolly pripada, naravno, u ovu skupinu „više majka nego žena“. Ona se u potpunosti posvetila svojoj djeci i podredila im cijeli svoj život, ne teži ničemu boljem, ne teži ni za samostalnošću nakon svađe s mužem. Ona je obiteljski tip žene koja je bila u zabludi da ne postoji izvan obitelji. Dobro odgaja svoju djecu, koja su uvijek čista i uredna, ali je zaboravila na neurednost u svojim mislima i zapustila je samu sebe. Ana pripada skupini „više žena nego majka“. „

*Nema ničeg djelotvornijeg od ljubavne strasti da bi se ubrzalo odvajanje majke od vlastitog djeteta*²⁵.

Kada se nakon prvog susreta s Vronskim, koji je uzburkao Anino srce, vratila kući i ugledala sina u njoj se pobudio neki čudan osjećaj kao i kada je ugledala supruga.

*I sin je isto onako, kao muž proizveo u Ani čuvstvo nalik na razočaranje. Zamišljala ga je boljim, nego što je doista bio. Morala se spustiti do stvarnosti...*²⁶

Kasnije se taj osjećaj nije zadržao, ali ovo pokazuje kako ljubavni zanos može iskriviti sliku i o nekim stvarima, odnosno ljudima za koje nikada ne bismo rekli da je to moguće. Dok je bila u braku, Ana je, moglo bi se reći uspješno sjedinjavala obje skupine, ali nakon što je upoznala Vronskog ona više hrani ženu u sebi nego majku. Ona je morala zadovoljiti svoju potrebu za Vronskim, morala je osjetiti ljubav kakvu žena i treba osjetiti pa je tako Serjoža na neki način pao u drugi plan. Ona je patila za sinom i bila je tužna zbog njihove udaljenosti, ali nije ostavila Vronskog i vratila se sinu. To ne znači da ga nije voljela, svakako je, tome svjedoči i njena iznenadna posjeta na sinov rođendan. Ana je čeznula za njim svo vrijeme odsutosti. S

²⁴ Eliacheff, C. I Heinrich, N.; Majke-kćeri (odnos utroje); Prometej, Zagreb 2004., str. 19

²⁵ Eliacheff, C. I Heinrich, N.; Majke-kćeri (odnos utroje); Prometej, Zagreb 2004., str.67

²⁶ Tolstoj, L.N.; Ana Karenjina; Mladost, Zagreb 1965., str. 125 (prva knjiga)

kćeri je već bila druga situacija. Prema njoj nije osjećala prisnost i takvu ljubav kao prema Serjoži. Načas čovjek može i zaboraviti da je Ana imala kćer jer o toj kćeri ne iznosi puno činjenica. Kitty je, moglo bi se reći, opet ona zlatna sredina. Ostvarena i kao majka i kao žena, posvećena do kraja svome sinu, ali i svome suprugu.

8. Žene i muškarci

Još od pamtivijeka se raspravlja o odnosima žena i muškaraca, o različitim razmišljanjima, ponašanjima... Gotovo svi znanstvenici su se složili u jednom, a to je da mozak muškarca i žene nije isti. Zbog međusobne različitosti muškarci i žene se privlače. Muškarci vole ženske obline ondje gdje ih oni nemaju, dok su ženama privlačni muškarci širokih ramena i uskih bokova. Tjelesna različitost i intelektualna sličnost dobitna su kombinacija. Već pri rođenju mozgovi spolova su različito podešeni. Od rođenja, žena je osjetljivija od muškarca, bolje osjeća miris, zvuk, dodir. Također žene pridaju veću pažnju životnim činjenicama. Žene se smiješe više od muškaraca, čak i kada nisu sretna, a i ljubaznije su od muškaraca prema ljudima koje ne vole. Kada je riječ o prijateljstvu, žene održavaju bolje i prisnije odnose s prijateljima. Razlog tomu svemu je to što je desna strana njena mozga koja upravlja emocijama bolje povezana s lijevom koja je zaslužna za verbalno izražavanje. Odnosno, ženine intuitivne vještine bolje su povezane s komunikativnim. (Moir, Jessel 2001:121-123) Sve tri junakinje ovog romana pokazuju takve osobine. Puno dublje proživljavaju sve događaje koji se događaju njima, alu i drugima u njihovoj okolini. Ljubaznije su od muškaraca prema onima koje ne vole, tako je primjerice Kitty ljubazna prema Ani kada se sretnu nakon svega, iako u sebi osjeća neprijatnost i odsustvo empatije. Što se tiče muškaraca, priča je drugačija. Muškarac manje čuje i manje osjeća, više je usmjeren prema nekom cilju. Oni problemima pristupaju praktično i sebično što se izrazito vidi kod Karenjina kojeg zapravo ne pogađa toliko sama ženina nevjera već to što su svi saznali za to. Muškarčeve veze su uvjetovane vladanjem i moći, a ženine uzajamnim odnosima i druženjem. Takve veze provlače se i kroz ovo djelo. Za izradu ovog rada bazirala sam se na Freudovoj psihoanalitičkoj teoriji. Temeljni pojmovi kojima sam se koristila su libido, nagoni, id, ego i superego, zaljubljenost, poistovjećivanje. Svaki od tih pojmova objasnila sam kroz rad. Poslužila sam se i knjigom *Muški spol/Ženski spol* pomoću koje sam objasnila neke temeljne razlike između mozga muškarca i žene. Za poglavlje o Freudu i njegovom djelovanju koristila sam djelo *Povijest psihologije* koje mi je dalo kompletan uvid u njegov život od samog rođenja i njegova kasnija djelovanja.

9. Zaključak

Roman Ana Karenjina L. N. Tolstoja jedno je od najvažnijih djela realizma. Opširna priča, mnoštvo likova i tri ljubavne priče koje ne ovise jedna od drugoj, ali postoji povezanost među likovima. U ovom radu bavila sam se analizom Ane, Dolly i Kitty kao tri glavna ženska lika. Cijeli rad temelji se na psihoanalitičkoj teoriji. Koristila sam nekoliko knjiga (navedenih u literaturi) kako bih što bolje dočarala postupke i osjećaje triju ženskih likova. Sličnost između ove tri dame jest to što su sve tri pripadale istom društvu, poveznica je dakako i to što su Kitty i Dolly sestre, a Dolly je udata za Anina brata. Ipak, njihove sudbine tijekom romana se potpuno razlikuju. Dolly je prevarena žena, Ana je ta koja je varala dok je Kitty neka zlatna sredina. Sličnost među njima je što su sve tri slijedile svoje osjećaje iako možda koja od njih nije trebala. Pritom mislim na Dolly koja je suprugu oprostila nevjeru jer ga je voljela, ali više nikada nije bila sretna u tom braku. Ana je napustila sve zbog ljubavi, a za Kitty bi se moglo reći da se nakon početne pogreške izvukla jer je na kraju ipak ljubav pobijedila. Nijedna od njih nije materijalistica, novac im nije bitan, odnosno nisu koristoljubive. Sve tri su ostvarene kao majke. Svaka na svoj način koji je objašnjen u predzadnjem poglavlju. Karakterno su potpuno drugačije osobe. Ana je snažna, pametna i lijepa žena. Ona je žena koja osvaja, upravo zato je Tolstoj odabrao njen profil za glavnu junakinju. Iako je počinila prevaru ispala je moralna žena koja nije htjela biti ljubavnica i krenula je za svojom pravom ljubavi. S druge strane imamo mladu Kitty, također lijepu, ali i naivnu. Nasreću ona se kroz roman razvija u zrelu ženu pa tako i postaje najpozitivniji lik uz Levina. Dolly je žena koja je zapravo ostala nigdje. Voljela je, žrtvovala je sve za supruga i obitelj, a bila je izigrana. Nažalost nije se znala, a ni trudila izboriti za poboljšanje, za nekog pravog čovjeka i tako je na neki način ostala u sjeni. Na kraju se i sama pokajala za to navodeći kako svi žive osim nje. Njen duh je polako umirao nakon muževe nevjere. Od ova tri braka za Kittyn brak možemo reći da je najstabilniji iako i među njom i Levinom postoje nesuglasice. Ništa nije savršeno, pa se postavlja pitanje ima li uopće sretne obitelji. Tko to zna? S razlogom Tolstoj kaže „Sve sretne obitelji nalik su jedna na drugu, svaka nesretna obitelj nesretna je na svoj način.“

10. Literatura

Hothersall, David; *Povijest psihologije*; Naklada Slap, Zagreb 2002.

Tolstoj, Lav Nikolajevič.; *Ana Karenjina*; Mladost, Zagreb 1965. (prva i druga knjiga)

Elliot, Anthony; *Uvod u psihoanalitičku teoriju*; AGM, Zagreb 2012.

Freud, Sigmund; *Budućnost jedne iluzije*; Itro „Naprijed“, Zagreb 1986.

Milivojević, Zoran; *Emocije*; Mozaik knjiga, Zagreb 2014.

Moir, Anne i Jessel, David; *Muški spol/Ženski spol*; Izvori, Zagreb 2001.

Eliacheff, Caroline I Heinich, Natalie; *Majke-kćeri (odnos utroje)*; Prometej, Zagreb 2004.

Internetski izvori:

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=50919> (28.8.2015.)

<http://www.suicidi.info/etiologija.asp> (28.8.2015.)